

Biały Dwór, 20 czerwca 2025r.

dr hab. Agata Chudzicka-Czupała, prof. Uniwersytetu SWPS
Uniwersytet SWPS
Instytut Psychologii, Filia w Katowicach
Interdyscyplinarne Centrum Badań
Aktywności Społecznej i Dobrostanu FEEL&ACT WELL

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani magister Aleksandry Zajac na temat „Metoda mindfulness jako forma pomocy i wsparcia w profilaktyce wypalenia zawodowego wśród zawodowych kuratorów sądowych”

Na podstawie Uchwały Rady Naukowej Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w sprawie wyznaczenia recenzenta w postępowaniu o nadanie Pani Aleksandrze Zajac stopnia doktora w dyscyplinie socjologia podjętej 15 kwietnia 2025 r., dokonałam oceny pracy doktorskiej Pani mgr Aleksandry Zajac pod tytułem **„Metoda mindfulness jako forma pomocy i wsparcia w profilaktyce wypalenia zawodowego wśród zawodowych kuratorów sądowych”**. Praca została przygotowana w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach pod kierunkiem Pana prof. dr. hab. Andrzeja Niesporka i Pani dr hab. Elżbiety Turskiej, prof. UŚ. Z rozprawą zapoznałam się wnikliwie i z dużym zainteresowaniem, dziękuję bardzo za możliwość jej zrecenzowania.

Formalno–merytoryczne kryteria oceny

Ocenę rozprawy Pani magister Aleksandry Zajac oparłam na kryteriach określonych w obowiązującej Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późniejszymi zmianami), w szczególności na treści art. 187, zgodnie z którym rozprawa doktorska powinna spełniać cztery warunki:

1. Rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.
2. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.
3. Rozprawę doktorską może stanowić praca pisemna, w tym monografia naukowa, zbiór opublikowanych i powiązanych tematycznie artykułów naukowych, praca projektowa, konstrukcyjna, technologiczna, wdrożeniowa lub artystyczna, a także samodzielna i wyodrębniona część pracy zbiorowej.
4. Do rozprawy doktorskiej dołącza się streszczenie w języku angielskim, a do rozprawy doktorskiej przygotowanej w języku obcym również streszczenie w języku polskim. W przypadku gdy rozprawa doktorska nie jest pracą pisemną, dołącza się opis w językach polskim i angielskim.

Ocena rozprawy doktorskiej

Opierając się na wymienionych wyżej kryteriach, ocenę rozprawy doktorskiej Pani mgr Aleksandry Zając przedstawię w odpowiadającym im porządku.

W pierwszej kolejności przeanalizowałam dysertację w kontekście **wymagań stawianych ustawowo w pierwszym kryterium oceny** tj. w zakresie wiedzy teoretycznej Kandydatki oraz jego umiejętności prowadzenia badań naukowych. Z przekonaniem stwierdzam, że Doktorantka posiada wiedzę specjalistyczną w dziedzinie psychologii, w zupełności wystarczającą do rozwiązywania interdyscyplinarnych problemów badawczych z pogranicza dwóch dyscyplin: socjologii oraz psychologii. Nie jestem socjologiem i moja ocena eksperckiej wiedzy Doktorantki w zakresie socjologii mogłaby być obciążona zbyt dużym błędem, zatem koncentruję się na aspektach psychologicznych. Wiedza z klasycznie rozumianej psychologii pracy i organizacji jest wzbogacona o nowoczesne, aktualne treści z zakresu psychologii pozytywnej, jak również o solidną porcję wiedzy z zakresu metodologii nauk i metod analizy statystycznej. Doktorantka operuje wiedzą biegle, płynnie, ze swobodną przeczutnością. Przekonują o tym nie tylko treści zawarte w części pracy poświęconej rozważaniom teoretycznym, ale także w pozostałych częściach opisujących badania empiryczne.

Autorka prezentuje aktualny stan wiedzy teoretycznej oraz wyniki badań empirycznych w zakresie interesującej ją problematyki. Przegląd literatury przeprowadzony przez Doktorantkę

jest obszerny, analiza tekstów i wyników badań jest wnikliwa i krytyczna. W oparciu o nią Autorka wyciąga poprawne wnioski, stanowiące podstawę zbudowania autorskiego dwuetapowego modelu badawczego, łączącego podejście psychologiczne (wykorzystanie standaryzowanych narzędzi: OLBI i FIU-14) z socjologicznym (autorskie ankiety). Stosownie do przyjętego modelu Autorka zaplanowała dalsze etapy procesu badawczego, prowadzące do znalezienia odpowiedzi na postawione pytania badawcze. W mojej ocenie Autorka udowodniła, że posiada dobre, odpowiednie na tym etapie rozwoju naukowego, umiejętności w zakresie planowania i realizacji procesu badawczego oraz prezentacji jego wyników. W procesie badawczym pojawiły się pewne luki, omówię je jednak w końcowej części recenzji.

Praca napisana jest poprawnym, komunikatywnym językiem naukowym. Autorka prowadzi wywód naukowy w sposób logiczny, konsekwentny i przekonujący dla czytelnika. Uzasadnienie teoretyczne modelu badań jest poprawne i trafne. Literatura przedmiotu wykorzystana przez Doktorantkę jest dobrze dobrana, jest aktualna i wyczerpująca. W pracy zdarzają się uchybienia redakcyjne czy nieścisłości, ale pozwolę sobie odnieść się do nich zbiorczo w dalszej części recenzji.

Podsumowując, na podstawie dostępnych mi wywodów Autorki, z przekonaniem stwierdzam, że zaprezentowana przez Nią wiedza oraz umiejętność prowadzenia pracy naukowej spełniają wymogi ustawowe.

W kwestii **kryterium drugiego oceny rozprawy doktorskiej** należy podkreślić, że Doktorantka sformułowała problem badawczy, dotyczący generalnie poznania specyfiki wypalenia zawodowego kuratorów, a także zbadania związków praktykowania przez nich treningu uważności z ich wypaleniem zawodowym w kontekście potencjalnego wykorzystania wspomnianego treningu jako elementu profilaktyki wypalenia zawodowego.

W zasadzie wszystkie elementy objęte badaniem są opisywane w dostępnej literaturze przedmiotu i w różnorodnych konfiguracjach pojawiają się one w wielu badaniach. O oryginalności rozwiązania opisywanego przez Doktorantkę świadczy innowacyjność zastosowanego podejścia interdyscyplinarnego. Przyjęty model badawczy integrujący diagnozę socjologiczną z interwencją psychologiczną stanowi wartościowy przykład badań translacyjnych w naukach społecznych.

Nowatorskie jest również zastosowanie dwuetapowego modelu badawczego z elementem quasi-eksperymentalnym (wprowadzenie kursu mindfulness), które wykracza poza standardowe badania przekrojowe dominujące w tej dziedzinie.

Proces badawczy został w głównej części zaplanowany i zrealizowany właściwie, wnioskowanie i dyskusja są generalnie poprawne. Moje pewne wątpliwości w tej kwestii przedstawię w dalszej części recenzji.

Reasumując, w mojej ocenie, zaplanowane i zrealizowane przez Doktorantkę wieloaspektowe badania są w pełni oryginalnym rozwiązaniem podjętego problemu naukowego i spełniają tym samym drugi warunek ustawy.

Odnosząc się do **trzeciego z kryteriów ustawowych**, to znaczy formy przedłożonej rozprawy doktorskiej, stwierdzam, że posiada ona znamiona monografii naukowej. Nie została ona opublikowana. Jestem jednak przekonana, że zasługuje ona na publikację w przyszłości po stosunkowo niewielkiej redakcji i uwzględnieniu potencjalnych uwag recenzentów.

Rozprawa została napisana w języku polskim, stąd zgodnie z wymogami **czwartego kryterium ustawowego**, Doktorantka dołączyła streszczenie rozprawy w języku angielskim.

Kończąc niniejszą recenzję, chciałabym zwrócić uwagę Autorki na uchybienia i niejasności oraz uczynić jednocześnie pewne sugestie dotyczące potencjalnych zmian, na etapie ewentualnego późniejszego przygotowywania dysertacji do publikacji.

W tytule pracy Autorka popełniła błąd językowy – w tytule nie powinno być słowa „wśród”, a jedynie „w profilaktyce wypalenia zawodowego kuratorów zawodowych”.

Zarówno teksty psychologiczne jak i socjologiczne powinny być sporządzane zgodnie z aktualnie obowiązującymi standardami APA (obecnie APA7). W przeważającej części Autorka stosuje te standardy, jednak w zakresie stosowania przypisów dolnych rażąco je narusza. Przypisy mogą być one stosowane wyłącznie, gdy zawierają dodatkową informację, która jest istotna dla zrozumienia tekstu głównego. Dane bibliograficzne z pewnością taką informacją nie są. Również w tekście głównym Autorka nie stosuje przywołań bibliograficznych zgodnie z tymi standardami. Przed potencjalną publikacją dysertacji konieczne jest poprawienie ww. uchybień redakcyjnych.

W drugim etapie badania Autorka zajmuje się uważnością przed i po interwencji, zaś wypalenie zawodowe badane jest w etapie pierwszym w całej grupie badawczej. Po interwencji Autorka pomija powtórne użycie kwestionariusza OLBI i ogranicza się do zbadania opinii badanych nt. wypalenia zawodowego przed i po interwencji. Być może w aspekcie socjologicznym jest to wystarczające, jednak pomijając powtórny pomiar wypalenia zawodowego, wyciąganie wniosków o skuteczności treningu uważności w profilaktyce wypalenia zawodowego jest nadużyciem. Biorąc dodatkowo po uwagę małą liczebność drugiej próby badawczej (19 osób) wnioskowanie powinno być zdecydowanie ostrożniejsze. Argument o trudnym dostępie do osób badanych wyrażających zgodę na udział w treningu uważności jest w mojej ocenie mało przekonujący. W tej sytuacji Doktorantka mogła rozważyć np. wprowadzenie do quasi eksperymentu grupy kontrolnej, która nie brałaby

udziału w treningu uważności. Autorka nie kontrolowała faktycznego zaangażowania badanych w trening i informacje o tym zaangażowaniu przyjmowała wyłącznie deklaratorywnie. Autorka z dużą pewnością przyjęła założenie, że krótki (kilkutygodniowy), jednorazowy udział badanych w treningu uważności zmieni poziom ich wypalenia zawodowego. Doktorantka nie podjęła również próby sprawdzenia czy upływ czasu od zakończenia treningu zmniejsza pozytywny efekt. Biorąc pod uwagę złożoność konstruktów, jakim jest wypalenie zawodowe, jego procesualny, długotrwały charakter, należy przypuszczać, że wnioski wyciągnięte z badania i zalecenia dotyczące wykorzystania treningu uważności w profilaktyce wypalenia zawodowego są obarczone dużym błędem.

Mam świadomość, że na tym etapie nie mamy już żadnej możliwości by poprawić badanie. Moje uwagi wyrażam po to, by Doktorantka znajdująca się na początku swojej kariery naukowej, była w przyszłości uważniejsza i bardziej dociekliwa, planując swoje nowe badania oraz ostrożniejsza w formułowaniu wniosków.

Kończąc, chciałam podkreślić, że Doktorantka już obecnie posiada dobre umiejętności w zakresie planowania prowadzenia i opisu procesu badań naukowych, co z pewnością potwierdzi jeszcze wielokrotnie w swojej dalszej karierze naukowej.

Podsumowanie

Podsumowując recenzję rozprawy doktorskiej i gratulując przedłożonej dysertacji Pani magister Aleksandrze Zając, a także Państwu Promotorom, stwierdzam, że rozprawa doktorska „Metoda mindfulness jako forma pomocy i wsparcia w profilaktyce wypalenia zawodowego wśród zawodowych kuratorów sądowych” spełnia wymogi określone w obowiązującej Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późniejszymi zmianami), w szczególności wymogi art. 187, stawiane pracom doktorskim. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Doktorantki Pani mgr Aleksandry Zając do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

poświadczenie złożenia podpisów i pieczęci elektronicznych

Certyfikat dla dokumentu o Autenti ID: 3cce2fa8-cd1e-4751-ae15-251bc22f7854
utworzonego: 2025-06-20 22:59 (GMT+02:00)